

ČETVRTI DIO.

Večernja i blagoslovi s presv. oltar. Sakramentom.

A. Večernja (Vesperae).¹

1. Općeniti propisi.

1. Običaj je u nekim župskim crkvama, da se na velike svetkovine pjevaju vespere. Ovdje se govori, kako se imadu obavljati u takovim crkvama, gdje je samo jedan svećenik ili najviše trojica.

Ako se vespere u takovim crkvama ne mogu dolično obavljati, što se tiče obreda i pjevanja, bolje da se i ne vrše; jer nipošto ne mogu biti na edifikaciju puku.

2. Psalmi se imadu cijeli pjevati, a ne samo po koji vers².

3. Redovito imadu vespere biti iz oficija onoga dana, no mogu biti i izvan oficija na pr. o presv. olt. Sakramentu, o Majci Božjoj ili o svecu, kojega je izvanjska svečanost prenesena na nedjelju. No u tom slučaju oni, koji su dužni moliti brevijar, imadu privatno moliti vespere od oficija³. U korizmi na dane u tjednu, makar bila kako velika svetkovina, ne smiju se vespere pjevati poslije podne ni za samu pobožnost puka⁴. Ako ipak puk očekuje takovu pobožnost, tada neka se pjeva kompletorij.

4. Boja odijela i opreme oltara ima biti, kakovu traži oficij od kojega su vespere bilo cijele bilo a capitulo. Vrijedi to i za onaj slučaj, ako poslije vespera neposredno slijedi blagoslov sa presv. Sakramentom. Samo iza vespera na Dušni dan ima se za blagoslov uzeti bijelo odijelo a tako i oltar opremiti. To vrijedi i za slučaj, kad je između vespera i blagoslova razmak.

5. Celebrant obuče za vespere superpelicej (roketu) i plašt, stolu samo onda, ako je presv. Sakramentat izložen ili će iza vespera odmah biti blagoslov s presv. Sakramentom. Asistenti su obučeni također u superpelicej i plašt⁵; ostali s'uzbenici u superpelicej. Koji su u plašte-

¹ De Amicis II, 35; V. ab Appeltern I, 302, 304; Müller str. 107: Kieffer § 75. — ² D. a. 3539, III. — ³ Ib. 3365, X; 3450; 3624, XII. — ⁴ Ib. 3675, II.

— ⁵ U zbornoj crkvi, gdje je dužnost držati kor, asistenti imaju obući plašt (pluvialiste); a ako nema plašteva, tada valja da budu u superpelicejima a nipošto u dalmatici i tuniceli. No gdje se ne pjevaju vespere u koru nego samo radi pobožnosti puka, mogu, ako je stari običaj, asistenti obući dalmatiku i tunicelu (Kieffer § 76). Müller dapače kaže, da je S. R. C. to dopustila, no ne navodi dekreta.

vima dolaze k oltaru pokrivenne glave, a tako se i vraćaju od oltara u sakristiju. Ostali pokrivaju glave samo za pjevanja psalama.

6. Na oltaru valja da gori 6 svijeća. Oltar se kadi bez obzira na asistenciju, ako celebrant ima plašt inače ne¹. Osim oltara, kod kojega se drže vespere, ima se pokaditi i oltar, u kojem se čuva presv. Sakrament, ako je različan od onoga; samo kad biskup ordinarij služi vespere, ispušta se incenzacija onoga oltara². Ako nije presv. Sakrament izložen, može se incenzirati i oltar sveca, kojega se svetkovina slavi i to tako, da se cijeli oltar po običaju incenzira ili samo slika svečeva sa supedaneja duplici ductu duplici ictu³. U nekim je crkvama običaj, da se kade svi oltari. No na svakom oltaru, koji se kadi, valja da bude križ i da gore barem dvije svijeće⁴.

2. Obred vespera bez asistencije.

1. Sa oltara valja maknuti kanonske tablice; bude li blagoslov s presv. Sakramentom, treba staviti na oltar burzu s korporalom i ključ od tabernakula. Na strani epistole valja da bude priređeno sjedalo za celebranta, pred sjedalom stalak s brevijarom. Na oltaru neka gore dvije do šest svijeća.

2. Kad je vrijeme za vespere, pođe celebrant k oltaru obučen, kako je rečeno gore, naklonivši se križu u sakristiji. Napred idu akoliti sa zapaljenim svijećama, za njima turifer⁵ sklopljenih ruku, njemu na desno ceremonijar, a na koncu celebrant pokrite glave i sklopljenih ruku. Na ulazu u crkvu, ako je zgodno, pružit će ceremonijar celebrantu blagoslovenu vodu.

3. Došavši pred oltar, otkrije se i svi genuflektiraju; ako nije u oltaru presv. Sakrament celebrant se samo duboko nakloni. Tada svi kleknu, celebrant na najnižu stepenicu držeći u ruci biret, ceremonijar njemu s desne a akoliti postavivši svijetnjake sa strane evanđelja i epistole na stepenicu od oltara pođu na svoje mjesto k stoliću, gdje kleknu; turifer pokleknuvši iza celebranta također polazi k stoliću. Celebrant moli *Aperi Domine*⁶ ili *Pater* i *Ave*⁷. Svršivši kratku molitvu, ustane, te napravivši s ceremonijarom reverenciju oltaru polazi s njim k sjedalu.

4. Došavši celebrant k sjedalu, stojeći moli *Pater* i *Ave* ili čim dođe k sjedalu, zapjeva *Deus in adiutorium meum intende*. Dobivši odgovor od pjevača intonira prvu antifonu⁸. Kod prvoga stiha u psalmu sjedne i pokrije glavu. Ostali također sjednu. Na *Gloria Patri* otkrije se i duboko nakloni glavu, a isto tako, ako je običaj, na riječi: *Sit nomen Domini benedictum* i *Sanctum et terribile nomen ejus*. Isto tako se otkriva glava, ako nije već otkrivena, i naklanja na ime *Jesus*, *Maria* i ime sveca, koji se u vesperima spominje. Ceremonijar sjedeći

¹ D. a. 3009, V; 3844, II. — ² Ib. 1322, I; 3410, I, II. — ³ Ib. 3547. — ⁴ Ib. 1322, I. — ⁵ Ako nema toliko ministranata, jedan će od akolita vršiti službu turifera. — ⁶ De Amicis. — ⁷ Kieffer i Müller. — ⁸ Ostalih antifona ne intonira celebrant nego pjevači; na mnogim mjestima pjevači i ovu prvu intoniraju. Müller.

uz celebranta (na lijevo) na *Gloria Patri* i na spomenute verse ustaje i daje znak celebrantu, a sam stojeći inklinira prema oltaru.

5. Kad se svrši antifona poslije petoga psalma, celebrant se otkrije i ustane, a tako i svi drugi; celebrant pjeva kapitulum i intonira prvu kiticu himne. Akoliti, dok se pjeva peta antifona, polaze k svijetnjacima, uzmu ih i kleknuvši u sredini pred oltarom dođu k celebrantu, komu se naklone, i stanu pred njim držeći svijeće, dok on čita kapitulum i intonira himnu. Ako je stalak pred celebrantom, stanu sa strane stalka tako, da gledaju jedan prema drugom. Poslije intonacije himna naklone se celebrantu, te polaze k oltaru, genufektiraju i postavte svijetnjake na njihovo mjesto, a oni pođu opet na svoje mjesto.

6. Celebrant stoji na svojem mjestu, dok se pjeva himna. Kod prve kitice himna *Veni Creator* i *Ave maris stella* poslije intonacije klekne celebrant ili na svom mjestu ili na najnižoj stepenici oltara sa strane epistole. S njim kleči i ceremonijar, a svi drugi na svom mjestu. Isto tako kleči se kod kitice: *O crux ave* himna *Vexilla Regis* a kod kitice *Tantum ergo* himna *Pange lingua* samo onda, ako se vespere pjevaju coram Ssimo exposito¹. Kod posljednje kitice himna turifer² genufektira u sredini i ode po kadionicu u sakristiju; vrativši se genufektira u sredini i stane na strani epistole sa strane.

7. Poslije zadnje kitice himna sam celebrant (ako nema kora) pjeva versikul, a poslije odgovora intonira antifonu za *Magnificat*, na to sjedne i pokrije glavu, dok pjevači ispjevaju antifonu. Kad počnu pjevati *Magnificat*, celebrant skinuvši biret ustane, prekrži se i s ceremonijarom ide k oltaru, gdje in plano³ napravi propisanu reverenciju. Na to uziđe k oltaru i poljubi ga u sredini; dotle turifer uzme navikulu sa stolića i sa strane epistole uzađe na supedanej bliže k celebrantu, preda navikulu ceremonijaru, koji će kod stavljanja tamjana i kađenja oltara vršiti službu đakona. Na to celebrant kao kod introita u sv. misi stavlja tamjan i kadi oltar. Poslije incenzacije oltara uz dužne poljupce uzme ceremonijar turibul i preda ga turiferu, prati zatim celebranta u sredinu, gdje se zajedno naklone križu i siđu pred oltar, naprave reverenciju oltaru, celebrant pođe na svoje mjesto na sjedalima a ceremonijar uzevši od turifera kadionicu incenzira celebranta; preda turiferu kadionicu i pođe na svoje mjesto uz celebranta i na to ga turifer incenzira, a poslije njega ostale službenike i puk (kao kod mise na ofertor); genufektira u sredini oltara i odnese kadionicu u sakristiju⁴; vrati se natrag i stane na svoje mjesto. Dok pjevači opevu antifonu poslije *Magnificat*, celebrant sjedi pokrivena glave.

8. Dok se pjeva antifona poslije *Magnificat*, akoliti uzmu svijetnjake, genufektiraju u sredini oltara i dođu pred celebranta, komu

¹ Por. rubr. spec. Brev. Rom. na navedenim mjestima. — ² Ili jedan od akolita. — ³ „Si super eo sit sanctissimum Sacramentum genuflectunt (razumij: biskup i asistencija) ante infimum gradum“. Caer. Ep. I. II. c III, 10. — ⁴ Ako jedan od akolita vrši službu turifera, požurit će se iz sakristije da bude mogao s drugim akolitom držati svijeću, dok bude celebrant pjevao oracije.

se naklone. Svršivši pjevači antifonu celebrant ustane i pjeva: *Dominus vobiscum* i oraciju i komemoracije, ako ih ima; u tom slučaju pjevaju pjevači antifone, versikule i responzorije. Poslije zadnje oracije pjeva celebrant *Dominus vobiscum*, a akoliti naklonivši mu se odu na svoja mjesta kod oltara. Poslije zadnjega *Dominus vobiscum* pjevači pjevaju *Benedicamus Domino* a celebrant nešto nižim glasom: *Fidelium animae*. Moli tiho *Pater noster* i srednjim glasom kaže: *Dominus det nobis suam pacem* i dobivši od pjevača odgovor: *Et vitam aeternam*. *Ameu* pođe k oltaru praćen od ceremonijara, napravi dužnu reverenciju, pjevači intoniraju i pjevaju dalje antifonu de Beata¹, a celebrant i ostali kleče ili stoje već prema tomu, kakovo je crkveno doba ili dan. Celebrant sam pjeva versikul klečeći, ako je i prije klečao, a oraciju uvijek stojeći. Poslije oracije kaže: *Divinum auxilium*. Tada svi ustanu, ako su klečali, učine propisanu reverenciju i vraćaju se u sakristiju istim redom, kojim su došli. Kada poslije vespera ima biti blagoslov s presv. oltar. Sakramentom, ako ne gori dosta svijeća, zapaliti će ih akolit, dok se pjeva antifona Majke Božjei Sam blagoslov ima se obaviti po propisanom obredu, o kojem će biti poslije govora.

3. Obred vespera s asistencijom.

1. Celebrant i asistencija obučeni su, kako je rečeno naprijed 1, 5 i u noti. Ako asistencija oblači amikt, albu, dalmatiku i tunicelu, tada valja i celebrantu uzeti amikt, albu i plašt. Stole ne uzima ni celebrant ni đakon, osim ako su vespere coram Ssimo exposito ili će poslije vespera biti neposredno blagoslov cum Ssimo.

2. Asistenti polazeći iz sakristije k oltaru idu uz celebranta te mu podržavaju plašt. Stoje i sjede uz celebranta. Celebrant čita capitulum. Kod incenzacije poslužuju kao kod mise. Desni asistent (đakon) incenzira celebranta a onda drugoga asistenta te preda kadionicu turiferu, koji će njega incenzirati, kad stane na svoje mjesto. Gdje je običaj, mogu asistenti pjevati versikule prije oracija i poslije posljednje *Benedicamus Domino*. Sve ostalo, kako je rečeno pod 2.

B. Blagoslov s presv. oltarskim Sakramentom.

1. Općeniti propisi

a) za blagoslov.

1. Ovdje valja primijeniti ono, što je rečeno za privatnu i svečanu ekspoziciju presv. Sakramenta na str. 67 i sl. već prema tomu, da li se blagoslov služi s ciborijem ili s ostenzorijem; opet kod ovoga zadnjega, da li je dulja ekspozicija ili kratkotrajna.

2. Ekspozirati i blagoslov dati s presv. Sakramentom može se više puta na dan uz dopuštenje biskupovo², samo ne onda, kad je 40-satno klanjanje³.

¹ Gdje nema obligacije kora laudabiliter dicitur Antiphona finalis B. M. V. in fine Vesperarum. D. a. 3574, I. — ² D. a. 3438, V; 3448, III. — ³ Ib. 3448., III.

b) za molitve i pjesme (himne).

1. Molitve i pjesme mogu se moliti odnosno pjevati u narodnom jeziku, samo valja da su od biskupa odobrene¹, liturgičke molitve i pjesme imadu se moliti odnosno pjevati u latinskom jeziku.

2. Dok se što pjeva prije *Tantum ergo*, ima se stajati², samo se ima klečati kod prve kitice: *Veni Creator Spiritus*³, na *Te ergo quae sumus* etc. u himnu *Te Deum laudamus*⁴, kod prve kitice: *Ave maris stella*⁵; a kad se pjeva *Tantum ergo* i *Genitori* ima se klečati i kod riječi *Tantum ergo* do *cernui* duboko nakloniti glavu⁶.

3. Pobožnost pred presv. Sakramentom, kad se izloži, hvale je vrijedno početi kojom molitvom ili pjesmom na čast presv. Sakramentu; na pr. *O salutaris hostia, Ave verum, O sacrum convivium, Adoremus in aeternum*⁷, ili našima: *Klanjamo ti se, Svet svet, Hod' te slaviti* itd.; a onda se mogu pjevati ili moliti litanije ili kakove druge pjesme i molitve na čast Majci Božjoj i svetima.

4. Ako je pobožnost na čast Majci Božjoj ili kojemu svecu, može se i tako obaviti, da se najprije ta pobožnost izvrši, a onda tek presv. Sakrament izvadi (ako se daje blagoslov s ostensorijem), te ispjeva (možda u čast Presvetome koja pjesma ili izmoli koja molitva a onda) *Tantum ergo, Genitori* s *Ÿ* i oracijom i dade blagoslov⁸. Ovaj se način osobito preporučuje, kada se hoće pobožnost na čast Majci Božjoj ili svetima vršiti na kojem drugom oltaru, a ne na onom, gdje je presv. Sakrament.

5. Kod himna *Veni Creator Spiritus* zaključak je kroz cijelu godinu i na svaku svetkovinu ovaj: *Deo Patri sit gloria — Et Filio, qui a mortuis — Surrexit ac Paraclito — In saeculorum saecula*⁹.

6. Kad se pjeva *Te Deum* ima se stajati¹⁰. Ako se moli ili pjeva poslije procesije, imade tri oracije, kako je u rimskom ritualu, a izvan procesije iza *Ÿ Ÿ*: *Benedicamus — Benedictus es — Domine exaudi orationem meam* samo jednu oraciju: *Deus cujus misericordiae*¹¹.

7. Versikulu *Panem de coelo* u vrijeme uskrsno i u oktavi tije- lovskoj ima se dodati *alleluja*, dok se ostalim versikulima na pr. *Ora pro nobis s. Deigenitrix, Benedicamus Patrem, Benedictus es, Justum deduxit* etc. izvan oficija ne ima dodavati a tako ni antifonama¹². Isto tako ne ima se izvan oficija u uskrsnom tjednu dodavati dvostruki *alleluja* versikulu *Benedicamus Domino*¹³.

8. *Dominus vobiscum* ima se ispustiti pred oracijama, obavljala se pobožnost pred izloženim presv. Sakramentom ili drukčije¹⁴. Uopće se versikuli: *Domine, exaudi orationem meam* i *Dominus vobiscum* samo ondje upotrebljavaju pred oracijama, gdje ih propisuje rimski ritual¹⁵.

¹ D. a. 3157, VIII; 3537, I—III; 4235, VII; 4268, X. — ² Ib. 4224. — ³ Ib. 1322, XIII; 1583, VII. — ⁴ Rubr. Breviarii. — ⁵ Rubr. Breviarii. — ⁶ Gardellini, Instr. Clem. § XXIV, 9. — ⁷ De Amicis II, 66, 6. — ⁸ De Amicis II, 63, 9. — ⁹ D. a. 4036. — ¹⁰ Ib. 2514, VII. — ¹¹ Ib. 2956, III. — ¹² Ib. 1334, VI; 3764, XVIII. — ¹³ Ib. 3764, VIII. — ¹⁴ Ib. 1265, VII; 1548; 3751, I; 4081, VII. — ¹⁵ Ib. 3751, III.

9. Sve oracije izvan mise i oficija imadu kratak zaključak, ako gdje nije propisan dulji¹.

10. Pobožnost pred presv. oltar. Sakramentom ima se uvijek zaključiti s *Tantum ergo, Genitori, Panem de coelo* i oracijom *Deus qui nobis*; poslije toga blagoslov s Presvetim; samo kod privatne ekspozicije s ciborijem može se blagoslov ispustiti.

c) za litanije.

1. Kod običajnih blagoslova s presv. Sakramentom na nedjelje i blagdane, a i u drugim osobitim zgodama, mole se ili pjevaju litanije. Za litanije valjaju ovi propisi:

a. Za javnu porabu — u crkvama i javnim kapelama, gdje ih više zajedno moli ili pjeva — smiju se upotrebiti samo one litanije, koje se nalaze u rimskom brevijaru ili ritualu². Za javnu liturgičku funkciju moraju imati odobrenje od svete Stolice³. Te su litanije: Sviju svetih⁴, Imena Isusova, Srca Isusova, Lauretske i sv. Josipa.

b. Za privatnu pobožnost pojedinci mogu upotrebiti i druge litanije, samo valja da budu odobrene od biskupa, kojemu je dužnost ispitati takovu vrstu molitve⁵. Dakle takove posebne litanije, samo ako su odobrene od biskupa, nijesu tako strogo zabranjene, da ih pojedinci ne bi smjeli za sebe moliti ili pjevati, pa i javno u crkvi; ali su opet tako strogo zabranjene, da ih redovničke obitelji ne smiju u zajednici moliti ili pjevati u javnom koru ili javnoj kapelici⁶, a ni jednostavni vjernici u zajednici više njih makar bez svećenika⁷. Neke takove litanije poimence je zabranila S. R. C. upotrebljavati u zajednici⁸; a što je za ove rečeno vrijedi i za sve ostale osim onih nabrojanih pod a.

c. Litanijama Sviju svetih i leuretskim ne smije se ništa dodavati⁹ a tako ni ostalim odobrenim od svete Stolice za javnu pobožnost. Kod 40-satnog klanjanja smiju se upotrebljavati samo one, koje su u najnovijem izdanju rimskoga rituala¹⁰.

2. Litanije Sviju svetih imaju se onako upotrebljavati, kako u javnoj tako u privatnoj pobožnosti, kako se nalaze u brevijaru ili ritualu, dok se one skraćene u misalu smiju upotrebiti samo na Veliku subotu i vigiliju duhovsku¹¹. Kada se litanije Sviju svetih mole pred izloženim Sakramentom nešto su im drukčije molitve na koncu, nego kad se mole ili pjevaju kod procesija. Sve se to nalazi u rimskom ritualu na dotičnim mjestima.

3. Litanije za one, koji su u smrtnoj borbi, mole se s ostalim molitvama kod onoga, koji umire. Ako je zgodno, a smrtna

¹ Na pr. u litanijama o Srcu Isusovu. — ² D. a. 3820, I. — ³ Ib. 3555. — ⁴ Za preporuku duše skraćene su. Por. Rit. Rom. — ⁵ D. a. 3555. — ⁶ Ib. 3981, I, II. — ⁷ Ib. 3916. — ⁸ Tako litanije Ukazanja bl. Dj. Marije od la Salette (D. a. 3419, V); Svete obitelji, Žalosne Majke Božje i drugih svetih (D. a. 3820, II) pa ni kod zatvorenih vrata (D. a. 3980); Sv. Franje Saleskoga za redovnice od Pohoda (D. a. 3917). — ⁹ D. a. 26 3, VII; 2761. III; 3733. — ¹⁰ Rit. Rom. in Appendice p. 14. — ¹¹ D. a. 2709, I.

borba traje dulje, može se privatno izložiti presv. Sakramentat i pred njim moliti te litanije. S. R. C. dodala je 15. V. 1886 tim litanijama odobrenjem Pape Leona XIII. (26. V. 1886.) zazive sv. Kamila i Ivana od Boga¹.

4. Litanije o presv. Imenu Isusovu². Odobrio ih je za cijelu Crkvu Leon XIII. 13. siječnja 1886. i obdario oprostom od 300 dana. 8. veljače 1905³ dopustio je papa Pio X., da se poslije zaziva: *Per ascensionem tuam* doda: *Per Sanctissimae Eucharistiae institutionem tuam, libera nos, Jesu* (Po svojem naređenju presvete Euharistije, oslobodi nas, Isuse), ali samo u onim biskupijama, u kojima biskupi dadu uvrstiti taj zaziv za svoje biskupije. Međutim je taj zaziv stavljen u rimski ritual, te je tako odobren za cijelu Crkvu. Zaključak molitve poslije tih litanija ima biti kratak: *Qui vivis et regnas in saecula saeculorum. Amen*⁴ -- *Koji živiš i kraljuješ u vijeke vijekova. Amen.*

5. Litanije o presv. Srcu Isusovu. Papa Leon XIII. odobrio je i oprostom od 300 dana nadario litanije Srca Isusova 28. lipnja 1898, ali samo za neke biskupije u Francuskoj i za redovnice od Poloda⁵. A slijedeće godine 2. travnja proširio je odobrenje i Litanija i oprosta na cijelu Crkvu⁶.

6. Litanije lauretske najstarije su iza litanija Sviju svetih i najprije su dobile odobrenje za porabu kod javne pobožnosti. Već g. 1608. spominje ih S. R. C. uz litanije Sviju svetih⁷. Papa Pio VII. odredio je g. 1815., da im se doda zaziv: *Auxilium christianorum*⁸, a papa Leon XIII. dodao je dva zaziva: *Regina sacratissimi Rosarii* g. 1883.⁹, i g. 1903.: *Mater boni consilii*¹⁰, a Benedikt XV. g. 1917. *Regina pacis*. Litanije se završuju trokratnim *Agnus Dei* i više se ništa ne dodaje¹¹ (na pr. *Christe audi nos* -- *Kyrie eleison*). Versikuli i oracije mijenjaju se prema vremenu, kako je to naznačeno u rimskom ritualu¹². Ako se litanije pjevaju, smiju se i tako pjevati, da pjevači spoje tri zaziva, na što puk odgovara četvrtim, ili pak tako, da se dva, tri, četiri zaziva spoje, i na to jednom odgovori: *Ora pro nobis*¹³. Prema odluci S. R. C. pred izloženim presv. Sakramentom imaju se pjevati latinski¹⁴. Ako nije moguće to provesti, onda je najbolje tako učiniti, da se hrvatski litanije pjevaju i druge molitve izmole, a onda tek izloži presv. Sakramentat, pjeva *Tantum ergo, Genitori, V* i oracija *Deus qui nobis*, te dade blagoslov.

7. Litanije o sv. Josipu odobrene su 19. III. 1909. za javnu pobožnost i obdarene oprostom od 300 dana¹⁵.

¹ D. a. 3663. — ² Beringer, die Ablässe¹³, str. 158. — ³ D. a. 4153. — ⁴ Rit. Rom. najnovije izdanje. — ⁵ D. a. 3996. — ⁶ Ib. 4017. — ⁷ Ib. 248. — ⁸ Ib. 2566. — ⁹ Ib. 3598. — ¹⁰ S. R. C. 22. IV. 1903. u A. P. 1903. p. 16. — ¹¹ Beringer, die Ablässe¹³, str. 203 u noti 4. — ¹² In appendice p. 23 seq. — ¹³ Beringer l. c.; de Amicis I. 106, 12. — ¹⁴ S. R. C. 5. III. 1904 ad II. u A. P. 1904 p. 59. — ¹⁵ A A S. I., p. 290 seq.

2. Obred s ostenzorijem.¹

a) Kad je samo jedan svećenik.

1. Svećenik opere ruke, obuče superpelicej, stolu i plašt bijele boje i biret; ako polazi samo ekspozirati, ne treba plašta, a može ga uzeti; bude li procesija s presv. Sakramentom ima obući amikt i albu, stolu i plašt. Klerici (ministranti) oblače superpelicej (ministranti svoja ministrantska odijela). Svi zajedno naklone duboko glavu prema križu u sakristiji te polaze k oltaru; napred klerik s kadionicom, iza njega dva akolita noseći svijeće, a poslije njih celebrant pokrite glave i sklopljenih ruku, ako ne nosi burze s korporalom i ključa od tabernakula. Kad dođu pred oltar, celebrant se otkrije i preda biret akolitu, svi zajedno pokleknu na jedno koljeno in plano; pri tom su akoliti sa svijećama celebrantu na desno i lijevo, a turifer iza njega. Napravivši reverenciju celebrant i akoliti kleknu na najnižu stepenicu. Turifer međutim uzme sa stolića navikulu i klekne na desno desnom akolitu. Celebrant pomolvši se kratko² ustane, priđe k oltaru, rasprostire po običaju korporal, otvori tabernakul, genufleksira³, izvadi ostenzorij, stavi ga na korporal, zatvori vrata od tabernakula i odmah bez genufleksije postavi ostenzorij na tron; ako bude trebalo, lijevi akolit će mu namjestiti ljestvice ili podnožak, te odmah staviti to na stranu čim celebrant stane na supedanej. — Ako je hostija u kustodiji, tada otvorivši tabernakul poklekne, izvadi kustodiju iz tabernakula, koji zatvori; otvori kustodiju i hostiju stavi u ostenzorij; ako se prstima dotakne hostije, neka ih opere. Stavivši hostiju u ostenzorij postavi ga u sredinu korporala, a kustodiju na stranu izvan korporala; genufleksira i stavi ostenzorij na tron. — Celebrant poklekne i side dolje. Kad polazi od oltara, okrene se za desnom rukom i ide, da ne okrene leđa k Sakramentu, malo sa strane evanđelja po stepenicama dolje do najniže stepenice. Klekne na najnižu stepenicu na oba koljena i napravi duboki naklon glavom, a tako i ostali službenici; ustane i oni s njim; turifer daje navikulu desnom akolitu i sad će stavljati tamjan. Pri tom je ovaj položaj: Celebrant, kad ustane malo se povuče prema strani evanđelja i licem okrene prema strani epistole, lijevi akolit stoji mu s desne i pridržava plašt; desni klerik primivši navikulu od turifera malo se povuče od najniže stepenice, da daje mjesta turiferu, koji će stajati između njega i stepenice; obadvojica su licem okrenuti k celebrantu. Na to celebrant stavlja tamjan u kadionicu; ne blagoslivlje i ne govori ništa. Tada svi kleknu na svoje mjesto. Celebrant uzme kadionicu, nakloni duboko glavu, a tako i ostali, i incenzira presv. Sakramentat *triplici ductu duplici ictu*; poslije incenzacije opet svi duboko naklone glavu, i celebrant preda kadionicu. Turifer primivši kadionicu, genufleksirat će iza celebranta i odnesti kadionicu u sakristiju; vrati se, genufleksira i klekne na najnižu stepenicu sa strane epistole. Pri koncu

¹ V. ab Appeltern. — ² De Amicis II, 66, 3; Müller. — ³ Ostali kleče, ali ne naklanjaju glave; no ako je običaj može i dalje ostati. D. a. 4179, II.

pobožnosti odlazi u sakristiju po kadionicu i vrati se s njom prije nego će se početi pjevati *Tantum ergo*, razumije se uz dužne genufleksije prije nego ode u sakristiju i kad se vrati. Ako se sada ne bude vršila nikakova posebna pobožnost, nego Sakramenat ostane dulje izložen, svi će ustati, kleknuti in plano na oba koljena duboko nakloniti glavu, te opet ustati i vratiti se istim redom u sakristiju; celebrant će pokriti glavu tek, kad izađe iz vidika presv. Sakramenta.

2. Ako se na velikom oltaru ne čuva presv. Sakramenat, nego u kojoj kapelici ili pokrajnom oltaru, tada će svećenik prenesti najprije presv. Sakramenat na veliki oltar. Prenaša se onako, kako ciborij na Veliki četvrtak¹. Ne incenzira se prije nego će se prenesti; a prenaša se uvtjek u kustodiji a nipošto u monstranci; ona ima biti priređena na oltaru, gdje će biti ekspozicija. Kad svećenik² skine velum, ustane, pristupi k oltaru, genuflectira; otvori kustodiju i stavi hostiju u ostenzorij, te dalje postupa, kako je gore rečeno.

3. Poslije incenzacije slijedi pobožnost, koja se ima vršiti prema propisima gore istaknutim. Najprije kakova pjesma na čast presv. Sakramentu, onda koje litanije od odobrenih za javnu službu Božju, ili kakove druge molitve. Ako se pjevaju kakove pjesme (himni) tada valja ustati. Ako svećenik ima pjevati oraciju, versikul će prije nje (ako ne stoji) klečeći pjevati, a na oraciju će ustati bez inklinacije, (ostali, ako kleče, ostati će klečeći) samo kad govori *Oremus* po običaju će inklinirati. Oracije se pjevaju tonu simplici, samo prije završetka spusti se glas (fa-re) a tako i u samom završetku; završetak ima biti kratak. Ako se više oracija pjeva pod jednim završetkom tada se spušta glas samo u zadnjoj. Što se tiče reda, kojim će se redati molitve, neka se drži običaj; samo ako dolazi *Te Deum laudamus*, neka bude neposredno prije *Tantum ergo*.

4. Ako se pobožnost vrši na kojem drugom oltaru, a na koncu se ide k oltaru, gdje je presv. Sakramenat, da se njim dade blagoslov, ili ako i jest pobožnost na oltaru, gdje je presv. Sakramenat, ali se ne vadi nego tek na koncu, da se dade blagoslov, tada se ostenzorij ne stavlja na tron, nego jednostavno uz potrebite reverencije, kako je gore rečeno, izvadi iz tabernakula i stavi na korporal. Zatim se incenzira i poslije se drugi put incenzira, kad se pjeva *Genitori*, ali se ne stavlja drugiput tamjan³.

5. Kad se svrše litanije i molitve, pjevaju pjevači *Tantum ergo*. Svećenik i ostali kleče. Ako svećenik intonira *Tantum ergo* i *Genitori*, čini to klečeći na najnižoj stepenici, a nipošto držeći ostenzorij okrenut prema puku. Bit će zgodnije, da svećehik ne intonira, nego da pjevači sve pjevaju. Kad se pjeva: *Tantum ergo . . . cernui*, treba duboko nakloniti glavu⁴. Kad se počne pjevati: *Praestet fides*, cele-

¹ Memoriale rituum tit. IV. § III. — U ovoj knjizi na str. 128. — ² Đakon također radi svoje službe, i ako ima nazočnih svećenika te izvan nužde, može prenositi presv. Sakramenat iz jednoga oltara na drugi. D. a. 4194, III. — ³ Vidi I. dio str. 69 br. 7. — ⁴ Gardellini: Instr. Clem. §. 24, 9.

brant s ministrantima duboko nakloni glavu¹, ustane i stavlja tamjan u kadionicu onako, kako je i na početku ekspozicije učinio. Kad se pjeva *Genitori*, uzme kadionicu te tri puta incenzira presv. Sakrament naklonivši duboko glavu prije incenzacije i poslije². Turifer primivši kadionicu klekne na najnižu stepenicu sa strane epistole. Kad pjevači svrše pjevanje, celebrant klečeći pjeva *Panem de coelo praestitū eis*; dobivši odgovor ustane bez inklinacije³ (svi ostali kleče) te pjeva oraciju *Deus qui nobis*. Kad pjeva *Oremus* inklinira prema presv. Sakramentu. Oraciju pjeva sklopljenih ruku, ako ne mora držati knjige. Oraciju završi kratko: *Qui vivis et regnas in saecula saeculorum* a ne *Per omnia saecula saeculorum*.⁴

6. Kad celebrant svrši oraciju, desni akolit ustane bez inklinacije⁵, te sa stolića donese velum. Celebrant međutim, ako je ekspozicija na tronu i ne može se bez pomoći ljestvica ili podnoška skinuti ostenzorij, svršivši oraciju ide odmah, bez inklinacije i genufleksije na donjoj stepenici, praćen drugim akolitom gore. Došavši k oltaru genufektira a akolit mu namjesti ljestvice ili podnožak; skine ostenzorij i postavi ga na oltar, akolit makne ljestvice, celebrant bez genufleksije klekne na rub supedaneja, desni akolit stavi mu velum humerale na ramena. Akoliti mogu ostati gore na supedaneju klečeći ili pak na najnižoj stepenici na svojim mjestima. Ovo je poslijednje zgodnije, ako akoliti nijesu klerici. Celebrant dobivši velum bez inklinacije ustane, priđe k oltaru, genufektira i prihvati rukama, koje je pokrio velom, ostenzorij i to najprije lijevom rukom za podnožak a desnom za držak tako, da velum lijepo visi. — Ako je ostenzorij na mensi oltara ili ako tron nije visoko tako da lako s njega skine ostenzorij bez pomoći ljestvice ili podnoška, tada će celebrant ovako postupati: Svršivši oraciju *Deus, qui nobis*, klekne, akolit mu stavi velum na ramena; tada ustane bez inklinacije⁶, dođe k oltaru, genufektira i prihvati ostenzorij, kako je gore rečeno.

7. Prihvativši ostenzorij podigne ga tako, da hostija bude u visini ramena; oči valja da budu uprte u Sakrament, dok njim blagoslivlje; okrene se za desnom rukom k puku i lako okrenut stoji nepomično ne mičući nogu ni tijela nego samo rukama podiže i spušta ostenzorij i prenosi ga s jedne strane na drugu. Čini to ovako: Najprije podigne ostenzorij tako, da hostija dođe do visine očiju, za tim ga okomito spusti do prsiju, opet okomito podigne do ramena, a tada vodoravno na lijevo, ali ne izvan ramena, a odavle vodoravno na desno, te se odmah⁷ za desnom rukom okrene k oltaru. Postavi ostenzorij na korporal i okrene ga licem prema puku, klekne na rub

¹ D. a. 4179, III. — ² Na istom mjestu. — ³ Na istom mjestu. — ⁴ D. a. 2986, VI. — ⁵ Ib. 4179, III. — ⁶ Na istom mjestu. — ⁷ Caer. Episc. I. II. c. XXXIII, 27. — No dopušteno je, kad potegne s ostenzorijem od lijeve strane na desnu, opet s desne vodoravno povratiti se u sredinu, ovdje čas počekati i okrenuti se za desnom rukom k oltaru. D. a. 1563, II.

supedaneja¹, gdje mu akolit snimi velum, ustane te bez genufleksije prihvati ostenzorij i postavi ga u tabernakul, tada genuflektira² i zatvori vrata tabernakula. — Ako se hostija čuva u kustodiji, tada skinuvši velum kao gore ustane te bez genufleksije izvadi hostiju iz ostenzorija stavi je u kustodiju, koju opet bez posebne reverencije metne u tabernakul, genuflektira, i zatvori vrata od tabernakula. — Tada složi korporal, stavi ga u burzu, ključ od tabernakula prevjesi preko burze, siđe od oltara noseći burzu, genuflektira sa svim službenicima in plano, pokrije glavu biretom, i svi se vrata u sakristiju redom, kojim su došli k oltaru. — Ako se sakrament ne čuva u oltaru, na kojem se držala pobožnost i dao blagoslov, tada svećenik, pošto je odložio velum, spremi hostiju iz ostenzorija u kustodiju, klekne na rub supedaneja, gdje dobije velum, ustane, genuflektira i uzme kustodiju, te je obavitu velom prenese na oltar. Može se to i jednostavnije učiniti, osobito, ako velum ima kopče te je pričvršćen na prsima. Čim se naime celebrant davši blagoslov s presv. Sakramentom okrene k oltaru i postavi ostenzorij na oltar, uzet će hostiju s lunulom iz ostenzorija i staviti je u kustodiju, genuflektirati i uzeti kustodiju obaviti je velom i prenesti na oltar, gdje se čuva presv. Sakrament. Obred je prenašanja kao na Veliki četvrtak, kad se prenosi ciborij³.

8. Svećenik, dok daje blagoslov s presv. Sakramentom, ne govori niti ne pjeva ništa, a tako niti kor niti pjevači⁴. Uopće poslije oracije: *Deus qui nobis*, pa dok se ne daje blagoslov sa presv. Sakramentom, valja da vlada tišina; samo orgulje mogu blagim i ozbiljnim glasom svirati⁵. Isto tako zgodno je, da se daje zvoncem znak, kad se daje blagoslov. Negdje je običaj, da se pozvoni i kad se tabernakul otvori prije ekspozicije i opet kad se poslije repozicije zatvori. To je također zgodno, ako se sa svih mjesta u crkvi ne vidi na oltar.

b) Kad svećenik ima jednoga asistenta.

1. Celebrant se oblači, kako je gore rečeno pod a) 1., a asistent, koji ima biti svećenik ili đakon, opravši si ruke obuče superpelicej, a stolu sklopljenu stavi na lijevu ruku. K oltaru ide iza ministranata, a pred celebrantom pokrite glave i sklopljenih ruku. Došavši k oltaru stane celebrantu s desne, otkrije se, primi od celebranta biret uz poljupce i preda ga kao i svoj akolitu te genuflektira in plano zajedno s celebrantom.

¹ Ako se poslije blagoslova moli molitvica: *Blagosloven budi Bog*, tada će celebrant postavivši ostenzorij na korporal, genuflektirati i sići na najnižu stepenicu; tu će mu se skinuti velum, na to moli ili pjeva s pukom *Blagosloven budi Bog*. Svršivši molitvicu ustane bez inklinacije, pođe k oltaru genuflektira i spremi presv. Sakrament, kako je gore opisano. — ² Ostali službenici kleče, ali ne treba im nakloniti glave; no ako je gdje običaj, može i dalje ostati. D. a. 4179, II. — ³ Vidi u II. dijelu str. 128. — ⁴ D. a. 2464; 2725, III; 3058, II. — ⁵ „Possunt tamen organa pulsari suavi ac gravi sonitu, qui sit aptus ad devotionem conciliandam, sicut fit ad elevationem SS. Sacramenti in Missa“. Gardellini in Instr. Clem. § 31, 12.

2. Celebrant klekne na najnižu stepenicu, a tako i ostali službenici, asistent stavi na sebe stolu¹, te pođe da eksponira presv. Sakrament. Otvorivši tabernakul, malo se makne k strani epistole, da ne okrene celebrantu leđa, te genufektira sklopljenih ruku. Izvadi ostenzorij, postavi ga pomoću ljestvica ili podnoška, ako treba, na tron, genufektira i okrenuvši se za lijevom rukom siđe sa strane epistole k celebrantu. Ovako se uvijek vlada asistent, a tako i đakon, kod genufleksija na supedaneju i silaženja niz stepenice k celebrantu. Ako se presv. Sakrament čuva u kustodiji, tada će onako postupati, kako je rečeno gore pod a) 1.

3. Sišavši asistent dolje preda stolu akolitu, da je metne na stolić, ili je složenu stavi na lijevu ruku, i klekne na oba koljena uz celebranta, tada svi načine glavom duboki naklon te ustanu; asistent uzme od turifera navikulu, te će je držati, dok celebrant stavi tamjan u kadionicu. Kada poslije toga svi kleknu, asistent uzme od turifera kadionicu i preda je celebrantu. Kod incenzacije vladaju se kako je rečeno gore pod a) 1, samo što asistent podržava desnu stranu pluvijala, dok celebrant incenzira. Poslije incenzacije uzme asistent kadionicu od celebranta te je preda turiferu. Kod ostale pobožnosti vlada se asistent kao celebrant, kleči s njim i stoji, osim kod oracija, koje celebrant pjeva, kod kojih nije propisano, da se stoji (kao na pr. kod oracije poslije *Te Deum*). Versikule može asistent pjevati.

4. Na *Tantum ergo* sve do *cernui* svi duboko naklone glavu. Na *Praestet fides* opet svi duboko naklone glavu i ustanu, da se stavi tamjan. Kod toga se vlada asistent kao i na početku, isto tako kod incenzacije. Asistent može intonirati *Panem de coelo*. Kod oracije kleči, a tako i ostali, samo celebrant stoji i pjeva oraciju, a asistent mu pridržava knjigu.

5. Svršivši oraciju celebrant klekne na oba koljena, a asistent stavi na sebe stolu, ustane i pristupi k oltaru, genufektira i skine ostenzorij sa trona i stavi ga u sredinu korporala, genufektira i siđe dolje k celebrantu, skine stolu i klekne na najnižu stepenicu.

6. Dok to asistent radi, uzme celebrant pomoću akolita velum humerale, ustane bez inklinacije, priđe k oltaru genufektira, uzme ostenzorij te dade blagoslov, kako je rečeno gore pod a) 7. Davši blagoslov postavi ostenzorij na korporal, genufektira i siđe dolje, klekne i odloži velum. Tada asistent stavi na sebe stolu, ustane bez inklinacije, došavši gore genufektira, uzme ostenzorij, stavi ga u tabernakul, opet genufektira i zatvori tabernakul. — Ovako je prema Caeremoniale Episcoporum (l. II, c. XXXIII, 27), no u Rimu je drukčija praksa, koja je odobrena po S. R. C.², a koje se je slobodno držati i drugud, kako je to i kod nas običaj, kad je blagoslov s asistencijom.

7. Po toj praksi ima se ovako postupati: Asistent (ili đakon) poslije oracije *Deus qui nobis*, uzevši stolu, kako je gore rečeno

¹ Može je prije nego je stavi na sebe poljubiti, ako je običaj. D. a. 2990, I. — ² D. a. 3975, IV.

skine presv. Sakramenat s trona i postavi ga na oltar, genuflektira i siđe k celebrantu i klekne kraj njega; tada ustanu obojica bez inklinacije i pođu gore, genuflektiraju; asistent uzme ostenzorij te ga preda celebrantu; pri tom poravna velum oko drška ostenzorija i ruku celebrantovih, tada odmah klekne na oba koljena na rubu supedaneja ali više prema strani epistole. Kad asistent klekne, celebrant se okrene te dade blagoslov. Kad se celebrant s ostenzorijem okrenuo k oltaru, asistent ustane i uzme ostenzorij iz ruku celebrantovih i postavi ga na korporal. Tada obojica genuflektiraju, celebrant siđe i na najnižu stepenicu klekne i dade si skinuti velum, a asistent ostane gore, te kad je celebrant kleknuo uzme ostenzorij i stavi ga u tabernakul, genuflektira i zatvori tabernakul.

8. Kad se tabernakul zatvori, svi ustanu, a asistent sišavši dolje, stane uz celebranta, skine stolu i stavi je na lijevu ruku; svi genuflektiraju in plano, te pođu u sakristiju istim redom, kako su došli, celebrant i asistent pokrite glave.

c) *S đakonom i subđakonom.*

1. Đakon i subđakon imadu se obući kao za svečanu misu osim manipula; za to i celebrant, da ne bude manje od njih obučen, ima obući amikt, albu, stolu i plašt¹.

2. K oltaru stupaju ovim redom: turifer, akoliti sa svijećama, ceremonijar, ako je nazočan, subđakon, đakon, celebrant, ova trojica pokrite glave. Ako je prostor, kojim se pristupa k oltaru dosta širok, tada đakon i subđakon stupaju uz celebranta pridržavajući rubove plašta.

3. Došavši k oltaru svi se otkriju, đakon primi od celebranta biret uz dužne poljupce, te ga preda sa svojim ceremonijaru ili, ako ovoga nema, akolitu. Svi zajedno genuflektiraju in plano. Celebrant, subđakon i ostali kleknu na najnižu stepenicu, a đakon polazi da izloži presv. Sakramenat. Pri tom se vlada posve kao asistent [gledaj gore b) 2], samo što ne uzima i ne odlaže stole, jer je ima stalno na sebi.

4. Sam obred blagoslova s đakonom i subđakonom isti je kao onaj s asistentom uz ove razlike: đakon vrši istu službu, što je tamo vrši asistent; đakon i subđakon drže rubove plašta, dok celebrant incenzira presv. Sakramenat, isto tako pridržavaju knjigu dok on iz nje moli ili pjeva. Đakon i subđakon pjevaju versikule. Subđakon podržava rub plašta, dok celebrant stavlja tamjan u kadionicu; u tu svrhu ustane zajedno s celebrantom, te mu stane s desne ali malo otraga.

5. Poslije oracije: *Deus qui nobis* celebrant klekne, dobije velum od đakona, ustane bez inklinacije s đakonom i subđakonom te pođu gore, na rubu supedaneja kleknu celebrant i subđakon, a đakon pristupi k oltaru, genuflektira i skine ostenzorij sa trona i stavi ga na oltar, genuflektira i klekne pokraj celebranta, koji ustane i držeći se onoga što je rečeno pod b) 6 dade blagoslov s presv. Sakramentom.

¹ D. a. 3029, XV.

Pri tom se đakon i subđakon vladaju ovako: Kad se celebrant okrene s ostenzorijem k puku, načine duboki naklon glavom te prihvate svaki sa svoje strane rubove plašta i drže ih dok celebrant pravi križ, ispuste plašt i opet se naklone. Celebrant stavi ostenzorij na oltar, genuflektira te siđe sa subđakonom na najnižu stepenicu, gdje klekne i subđakon mu skine velum, a đakon bez genufleksije stane k oltaru, te stavi ostenzorij u tabernakul, genuflektira i zatvori tabernakul. Tako po Caeremoniale Episc. a po rimskoj praksi odobrenoj od S. R. C. celebrant, kad đakon skine s trona ostenzorij, ustane i priđe k oltaru zajedno genuflektira s đakonom, koji mu tada stojeći daje blagoslov, ostenzorij i odmah klekne uz subđakona, a celebrant daje blagoslov, kod kojega se đakon i subđakon vladaju, kako je gore rečeno. Kad se celebrant okrene k oltaru ustane đakon i priđe k njemu bez genufleksije, uzme od njega ostenzorij i postavi ga na korporal; celebrant genuflektira i siđe sa subđakonom na najnižu stepenicu; dalje kao gore. — Ako presv. Sakramentat nije izložen na tronu, nego je na oltaru, tada dobivši celebrant velum uzade s đakonom i subđakonom gore. Po Caer. Ep. đakon i subđakon ostanu klečeći na rubu supedaneja, a celebrant sam pristupi k oltaru; po praksi rimskoj ostane samo subđakon klečeći na rubu supedaneja, a celebrant i đakon pristupe k oltaru, gdje celebrant primi ostenzorij iz ruku đakonovih; ostalo kao gore već prema tomu, da li je prema Caer. Ep. ili praksi rimskoj. — Kad đakon zatvori tabernakul, svi ustanu, đakon sklopi korporal, stavi ga u burzu te ponese sam zajedno s ključem, ili će ostaviti na oltaru, da poslije ceremonijar sve spremi na svoje mjesto. Došavši đakon k celebrantu svi genuflektiraju in plano, pokriju glavu i polaze u sakristiju istim redom, kojim su došli k oltaru.

6. Kod ovako svečanoga blagoslova zgodno je, da bude i ceremonijar, koji ima ovu službu: Daje znak, kad valja u sakristiji nakloniti se križu, te poći k oltaru; on sam ide iza akolita. Na vratima može pružiti vodu subđakonu i đakonu; kod oltara uzima birete, celebrantov od đakona, zatim sa svima genuflektira na desno od đakona. Kad se ima tamjanmetati, ceremonijar preda navikulu đakonu, a poslije opet od njega prima. Isto tako uzima kadionicu od turifera i predaje je đakonu i opet od ovoga prima i predaje onomu. Ceremonijar daje đakonu knjigu za molitve i opet prima od njega, kad je celebrantu ne treba. Prije blagoslova daje đakonu velum humerale, da ga ovaj stavi celebrantu na leđa, a poslije blagoslova prima ga od subđakona, koji ga je snimio sa celebranta. Ceremonijar, ako nije čim zaposlen gdje drugdje, ima klečati (stojati) na najnižoj stepenici na desno đakonu. Na svršetku predaje birete, celebrantov đakonu, genuflektira s ostalima i vraća se iza akolita u sakristiju.

3. Obred s ciborijem.¹

1. Prije svega valja imati na umu propise, koji vrijede za izlaganje presv. Sakramenta u ciboriju, a koji su navedeni u ovoj knjizi na strani 67.

¹ De Amicis II, 67.

2. Svećenik obuče superpelicej i bijelu stolu, a može obući i plašt bijele boje¹. Akoliti (barem dvojica) obuku superpeliceje; ako svećenik oblači plašt, neka bude pri ruci i turifer. Po običaju poklone se u sakristiji križu te polaze u crkvu; najprije turifer, ako je nazočan, onda akoliti a za njima celebrant pokrite glave i sklopljenih ruku, ako ne nosi burze.

3. Došavši pred oltar celebrant se otkrije i preda bired akolitu, svi genufektiraju in plano i tada kleknu na najnižu stepenicu i kratko mole. Celebrant tada ustane pođe k oltaru, rasprostre korporal, otvori tabernakul, genufektira privuče ciborij pokrit plašćićem prema otvoru tabernakula, da se može vidjeti, ali ga ne stavlja na oltar niti na tron nego ga ostavlja u tabernakulu. Tada genufektira i side dolje, te klekne na najnižu stepenicu.

4. Ako se incenzira, metnut će tamjan i incenzirati, kako je rečeno kod blagoslova s ostenzorijem. Tada se vrši pobožnost. Na koncu pobožnosti pjeva se (ili svećenik moli) *Tantum ergo, Genitori, ꝑ. Panem de coelo* i oracija *Deus qui nobis*. Ako se na početku incenziralo, tada se incenzira i kad se pjeva *Genitori*. Molitvu *Deus qui nobis* pjeva ili moli celebrant stojeći, kod ostaloga kleči.

5. Svršivši oraciju klekne i dobije velum, ustane bez inklinacije i pođe gore. Genufektira izvadi ciborij iz tabernakula i postavi na korporal, tada prihvati lijevom rukom umotanom u lijevi kraj vela držak ciborija, a desnom rukom pokrije cijeli ciborij desnim krajem vela² te iznad lijeve ruke prihvati desnom držak ciborija. Tada se okrene te dade blagoslov, kako je rečeno kod blagoslova s ostenzorijem. Davši blagoslov okrene se za desnom rukom k oltaru, postavi ciborij na korporal, riješi ruke od veluma i stavi ciborij u tabernakul, genufektira, klekne na rub supedaneja³, gdje mu akolit skine velum. Ustane, stavi ciborij u unutrašnjost tabernakula, genufektira i zatvori tabernakul. Spremi sve, kako je rečeno kod blagoslova s ostenzorijem, te se napravivši genufleksiju in plano, vraća u sakristiju s ostalima.

¹ Plašt kod izlaganja i blagoslova s presv. Sakramentom u ciboriju niti je zapovjeden niti zabranjen (Por. D. a. 3697, XII; 3833, II). — ² Velum humerale ima pokriti cijeli ciborij odozgo, a ne samo držak, a uz to i obje ruke. — ³ Ako se poslije blagoslova moli *Blagosloven buđi Bog*, tada klekne na najnižu stepenicu, dok se ne svrši molitva; a onda ustavši priđe k oltaru, genufektira, stavi ciborij u unutrašnjost itd.